

Babushka Larysa. From holidays to festivation: cultural trauma in discourse? Exploration is devoted to research of phenomenon of festivation, festivals and cultural and civilizational spaces of being. Analysis address the problem caused by the growing trend of understanding supposedly outdated celebratory culture that is rapidly lost or blurred on the background of newly acquired holidays of different origin. Domination of civilizational motives expressed in the globalization process, which are continually reinforced, affects the cultural life of the subject, deforms sacred celebration in the traditional sense of celebration.

Key words: holiday, festivation, culture, civilization, globalization, the man who celebrates (*Homo festivus*).

Любов Лисенко

КОНЦЕПТ ORDNUNG ЯК ДОМІНАНТА ІДЕНТИЧНОСТІ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ЕТНОЛІНГВОСПІЛЬНОСТІ

Актуальність теми. Багато сторіччя поспіль людство повторювало спочатку за Еврипідом, потім – за Сервантесом відомий крилатий вислів: «Скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти!». І дійсно, дуже часто людина в особі тих, кого наближає до себе, визначає той тип особистості, який є для неї по-справжньому близьким, а, отже, може репрезентувати її саму. Ми спробуємо переформатувати цей відомий вислів та транспонувати його смисл з масштабу особистості на етнос. При цьому на роль «друзів» для етносу запросимо комплементарні його лінгвокультурі ментальні маркери, ті етноспецифічно забарвлені одиниці, які в нашій роботі отримали назву стереотипних лінгвокультурних концептів. В такому випадку вислів звучатиме наступним чином: «Скажи мені, який стереотипний лінгвокультурний концепт домінує в ментальній ідентичності твого народу, і я скажу, яким є ти та твій народ!».

Об'єктом дослідження, який мусить підтвердити чи спростувати вислів Еврипіда-Сервантеса, в цій статті виступив німецький етнос. А найяскравіший стереотипний лінгвокультурний концепт, який вже сотні років поспіль репрезентує ментальність німецькомовної спільноти, є німецький порядок, або ж – **Ordnung**. Як цей концепт вплинув на формування ментальної ідентичності німців? Чи завжди був тільки «другом»? Чи проявлявся у переважної більшості німців без виключень? І взагалі – як працює механізм впливу домінуючих стереотипних лінгвокультурних концептів на формування і збереження ментальності цілих народів? Знайти відповіді на всі ці запитання – і є **завданням** даної статті.

Але на початку – до походження *Ordnung*, найбільш яскравого та домінуючого концепту в уніфікованому образі типового німця, цього лаконічного вербального маркера, який у вимірі лінгвокультури фіксує ментальну ідентичність німецької етнолінгвоспільноти. Показово, що сучасну німецьку лексему *Ordnung* шляхом суфіксації було утворено саме від латинського субстантивованого іменника *Ordo*, запозиченого спочатку в давньоверхньонімецьку мову у формі *Ordinōn* або *ordinunga*, а пізніше асимільованого в середньоверхньонімецькій мові у формі *Ordenen* або *ordenunge*.

Таким чином прадавні германські племена успадкували цю лексему від своїх споконвічних ворогів – Римської Імперії. Цікавим є те, що на час цього лінгвокультурного запозичення розрізнені германські (варварські) племена, які створювали чимало загроз римлянам, уособлювали певний хаос – особливо в плані військової організації. Тоді як Рим мав найдосконалішу тогочасну військову машину у вигляді чітко структурованої армії із залізною дисципліною. Про мілітаристську етимологію лексеми *Ordnung* свідчать деякі значення латинського кореня *Ordo* (ряд, стрій, шеренга). Отже, германцям було чому повчитися у своїх супротивників. Прагнучі перемоги, вони зосередили свою увагу перш за все на тій характерній рисі менталітету римлян, яка могла б стати в нагоді у боротьбі проти них, тобто на концепції порядку. І щойно власний порядок військової організації германців покращився, вони почали дедалі частіше перемагати. Це красномовно доводить доленосна для германців битва в Тевтобургському лісі у вересні 9 року I ст. н. е., яка назавжди виокремила германський світ від зони контролю романської цивілізації. В особистості вождя германців Армінія, якого під іменем Герман через півтора тисячоріччя було проголошено символом німецького патріотизму, германці отримали персоніфікований *Ordnung*. Адже перед тим, як знищити легіони Квінтілія Вара, германець Арміній дослужився у римському війську до високого звання вершника, вивчив досконало військову тактику та порядок організації легіонів майбутнього супротивника та навіть отримав безцінне на той час римське громадянство. Таким чином модель римського військового *Ordnung*, яку Арміній передав германцям, допомогла їм упорядкувати свою військову стратегію і, врешті рещт, звільнитися від експансії з боку Римської Імперії та самостійно прокласти свій історичний шлях. Перемога германців над римлянами в Тевтобургському лісі стала відправною точкою в поділі європейського лінгвокультурного простору на романський та германський.

А далі, коли епоха перших перемог залишилася у минулому, відбулося компліментарне засвоєння концепту *Ordnung* не лише у

мілітарній сфері, а й в усіх вимірах буття германського етносу. Так концепт *Ordnung* став стереотипним лінгвокультурним репрезентантом ментальної ідентичності всієї німецькомовної етнолінгвоспільноти. Германці, так само як і римляни, почали приділяти значну увагу статусу особистості в соціальній ієрархії, з повагою ставитися до її матеріального стану, стежити за збереженням порядку й дисципліни в рамках взаємодії власних суспільних груп. В подальші сторіччя *Ordnung* став характерною рисою бюргерського життєвого укладу, тому й часто сприймався буквально, що позначилося на німецькій архітектурі та живописі.

Не залишилося поза впливом Німецького Порядку й музичне мистецтво. В XVII–XIX ст. особливим позитивним прикладом функціонування концепту *Ordnung* в світовій музиці став величезний внесок німецькомовних композиторів. Й. С. Бах довів до вершин досконалості поліфонію як форму викладення музичного тексту, а Й. Гайдн, В. А. Моцарт та Л. Бетховен остаточно сформували та вдосконалили класичну сонатну форму, яка може вважатися прикладом довершеного впорядкування структури музичної думки. Р. Вагнер удосконалив та структурував оперний жанр, ввівши систему лейтмотивів. Також саме Р. Вагнеру належить честь упорядкування всіх творчих здобутків театрального і музичного мистецтва через їхнє переосмислення у вигляді системи *Gesamtkunstwerk*, тобто – нового синтетичного музичного жанру, що сполучає усі різновиди мистецтва на одній сцені під час оперного дійства. Варто в контексті важливого структурного та розвиваючого внеску німецькомовних композиторів у загальносвітову музичну скарбницю згадати й такі постаті, як Й. Брамс, А. Брукнер та Г. Малер. Вони вдосконалили та розвинули жанр симфонії, піднісши його на якісно новий рівень. Таким чином представники німецько-австрійської композиторської школи зробили непересічний внесок в європейську музичну мову, і зрештою змусили весь музичний світ слідувати академічному канону німецького музичного *Ordnung*.

В німецькій філософії того часу також превалує позитивна тенденція до впорядкування та категоризації наукового інструментарію, і це є головною заслугою І. Канта, Й. Г. Фіхте, Ф. В. Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля, Л. А. Фейєрбаха.

Лінгвокультурний концептуарій тієї чи іншої етнолінгвоспільноти не є чимось константним, його зміст може трансформуватися з плином часу і набувати різних семантичних відтінків, як змінюється й саме суспільство, його культура і мова. *Ordnung* – не виключення, тому зміст, ступінь важливості та впливовості цього лінгвокультурного концепту, набував

деякої трансформації в різні історичні періоди. Не завжди домінування концепту Ordnung в ментальній ідентичності німців призводило до вищезгаданих позитивних зрушень та відкриттів. Наприклад, за часів Третього рейху цей концепт різко змістився в політико-ідеологічний вимір і перетворився на Überwertigkeit (надцінність). Запропонований Гітлером в 30–40 роках ХХ ст. Neuordnung (Новий порядок), але з негативною конотацією, швидко став суспільною мотивацією до облаштування націонал-соціалістичного устрою Німеччини. Не всі німці одразу помітили цю ідеологічну підміну, тому що протягом багатовікової історії розвитку німецькомовної етноспільноти концепт Ordnung був головною позитивною точкою їхньої ментальної опори. І тому заклики Гітлера до Neuordnung на початку були співзвучними головним постулатам ментальної ідентичності німців. Ця поверхнева ментальна спорідненість поступово перетворилась на рушійну силу розповсюдження нацистської ідеології та пропаганди ніцшеанської «Übermensch – Konzeption» («концепції надлюдини»). Напевне, саме схильність до «Ordnung über alles» (порядок понад усе), і, як наслідок, послух та дисципліна, зрештою і стали тим «родючим ґрунтом», на який впали гасла про Neuordnung, що повинен був запанувати в усьому світі та гіпотетично принести процвітання людській цивілізації. Навіть якщо ціною його запровадження було винищення Untermenschen (недолюдей), тобто меншовартісних представників «нижчої раси», які не підходили під фашистські критерії «істинних арійців».

Вментальному просторі німецькомовної етнолінгвоспільноти концепт Ordnung знаходиться в нерозривній асоціативній низці з концептом Sicherheit (безпека), і тому відсутність Ordnung означає для німців втрату точки ментальної опори, що є суттєвим приводом для занепокоєння. «Unordnung діє на німця як наркотик, який паралізує частину його здібностей і викликає коротке замикання у мозку»¹. Таким чином, не викликає здивування той факт, що під кінець Другої світової війни лідери нацистського режиму намагалися мобілізувати залишки своєї армії листівками з лозунгами на кшталт «Deutscher Sieg oder russisches Chaos!», тобто «Німецька перемога, або російський хаос»². Таке протиставлення привносило контрастність в ідентифікацію двох контрсвітів «Ordnung – Chaos», і це викликало підсвідомий страх перед небезпекою, породженою хаосом, тобто непорядком (Unordnung). Тому під впливом вищезгаданих заохочень знаходилося чимало фанатиків, які йшли на вбивство та смерть заради «подолання хаосу» та запровадження ідеалу

¹ Див. : [10, S. 130].

² Див. : [9, S. 227].

Neuordnung. Антитезою до цього гасла виступає іронічна назва статті дослідника турбулентності в економіці О. В. Доброчеева: «Російський хаос – той самий німецький порядок, але тільки для дуже великої країни»¹.

Зважаючи на вищесказане, можна без сумніву вважати концепт *Sicherheit* нерозривно пов'язаним з концептом *Ordnung*. Отже, безпека є наслідком порядку і тому концепту *Ordnung* в контексті концепту *Sicherheit* делегується домінантна роль в концептосфері німецької лінгвокультури, оскільки один є безальтернативною передумовою іншого. Німецький соціолог Х. Просс розглядає зміст концепту *Sicherheit* не тільки як гарантію відсутності небезпеки фізичної або соціальної, але і як стан психічної та духовної рівноваги, надійності, впевненості, відсутності внутрішньої розгубленості. В системі координат цього дослідника *Sicherheit* виступає своєрідним ідентифікатором міри добра і зла². Надзвичайна цінність та домінуюча роль цих двох стереотипних лінгвокультурних концептів, які стоять в нерозривній семантичній низці в ментальній ідентичності німців, знаходить свій відбиток у таких ціннісних орієнтирах, як прагматизм та реалізм. Водночас, за думкою Х. Просса, в стилістичному забарвленні деяких типових безеквівалентних лексем лунають і нотки песимістичності: *Sicherheitsverlangen* (потреба або жага безпеки) та *die tiefe Sehnsucht nach Sicherheit* (глибока туга по безпеці)³.

Ordnung та *Sicherheit* для носіїв німецької ментальної ідентичності є також індикаторами ступеню доречності будь-чого, і тому все оцінюється за шкалою більшої або меншої упорядкованості та безпечності. А. Н. Приходько пише, що для переважної більшості німців концепт *Ordnung* є невід'ємною складовою їхньої буденної мовної свідомості або навіть еталоном буття. Він також виступає певним мірилом рівня цивілізованості інших народів⁴.

Ступінь важливості концепту *Ordnung* в німецькій лінгвокультурі визначається ще й тим, що в його семантичному полі знаходиться велика кількість складнозіставних лексем. Завдяки широкій дериваційній флексибельності *Ordnung* утворюються наступні прикметники: *ordentlich* (акуратний, упорядкований), *ordnungsmäßig*, *ordnungsgemäß* (правильний, належний), або їхні антоніми: *ordnungswidrig* (той, що порушує порядок), *unordentlich* (неакуратний, безладний), *nicht ordnungsgemäß* (не правильний, не належний). Існує також велика кількість адвербіальних

¹ Див. : [2, с. 52–63].

² Див. : [11, s. 103].

³ Там же. : [s. 105].

⁴ Див. : [7, с. 158–171].

іменників з емпіричного виміру: Ordnungssinn, Ordnungsgeist (дух порядку), Ordnungsliebe (любов до порядку), Ordnungsgefühl (відчуття порядку), Ordnungsfimmel (нав'язлива ідея або «пунктик» щодо порядку), Ordnungsenergie (енергія упорядкування), Ordnungsgabe (талант до порядку). Більшість з вищезгаданих лексем – композитів з основами Ordnung- та orden- є безеквівалентними поняттями, і їх переклад на інші мови відбувається виключно методом описування.

Лінгвоконцептуарний образ ментальної ідентичності німецької етнолінгвоспільноти споконвічно закарбовувався не тільки в лексичних одиницях, але і в фразеології усної народної творчості, а саме в говірках та прислів'ях. Наприклад – прислів'я про німецький Ordnung, з якими обов'язково ознайомлюються всі, хто вивчає німецьку мову:

- Ordnung und Sauberkeit ist bei den deutschen wie eine Krankheit (порядок і чистота – у німців – як хвороба);
- Ordnung muss sein (порядок повинен бути);
- Ordnung erhält die Welt (порядок зберігає мир);
- Ordnung hat Gott lieb (порядок Богу милий);
- Ordnung, Ordnung, liebe sie, sie erspart dir Zeit und Muh' (люби порядок, він зберігає твій час і сили);
- Ordnung ist das halbe Leben (порядок – це половина життя).

Своєрідним підтвердженням того, що цей лінгвокультурний концепт функціонує, а тому і проходить крізь певні трансформації змісту синхронно до змін у ментальній ідентичності своїх носіїв, є сучасні модуляції класичного виразу «Ordnung ist das halbe Leben» («порядок – це половина життя»). Німецька молодь з притаманною їй філософською самоіронією додає до нього наступні варіанти продовження: «aber die andere Hälfte ist schöner» (але друга половина – прекрасніша); «aber wer will schon halb leben?» (але хто захоче жити наполовину?); «ich lebe in der anderen Hälfte» (але я живу – на другій половині); «und diese Hälfte habe ich hinter mir» (і ця половина для мене вже позаду); «und ich hasse halbe Sachen» (але я ненавиджу половинчасті речі). Це доводить, що ніяка риса ментальної ідентичності не є абсолютною константою для всіх без виключення.

Проте, не зважаючи на такі винятки, більш-менш суворе дотримання низки регламентованих правил та основ порядку керувало і продовжує керувати життям переважної більшості сучасних німців. Отже, точки ментальної опори представників німецькомовної етнолінгвоспільноти у вигляді стереотипних лінгвокультурних концептів Ordnung та Sicherheit втілюються у тяжінні до всезагального впорядкування буття, а також у

законослухняності та точності. А. Вежбицька пише, що «для німців необхідним є мати Ordnung (порядок) і жити в світі, де панує Ordnung. Насправді тільки Ordnung в змозі забезпечити їм внутрішній спокій»¹.

Німці здебільшого живуть в рамках планів, укладених та впорядкованих заздалегідь. Про це свідчить добре структурований розклад руху міського транспорту (запізнення або випередження встановленого в графіку прибуття рейсового автобуса майже виключено), чіткий графік роботи установ (за яким робочий день не перевищує відведені 8 годин, і затримки на робочому місці після його закінчення не схвалюються так само, як і запізнення), та навіть дозвілля (дорослі діти, які майже завжди живуть окремо, не можуть просто завітати до своїх батьків, коли їм цього захочеться, тобто без попередньої домовленості).

Автори колективної монографії «Ключові концепти німецької лінгвокультури» стверджують наступне: «В німецькій культурі високу значимість мають охорона тиші і спокою громадян, чітка деталізація відрізків часу, розмежування приватного і суспільного простору, детальне розподілення відповідальності у випадку порушення заборон, виховування у дітей почуття відповідальності за свої дії, право приватних осіб на волевиявлення при посередництві суспільних законів, екологічна свідомість»². Німці не люблять несподіванок і раптовостей, які вносять дисгармонію в чіткий розпорядок їхнього буденного життя та призводять до необхідності докладати додаткових зусиль на поновлення порушеного порядку.

Незважаючи на те, що у сучасних німців, все ж таки, дуже розвинене почуття індивідуалізму, в їхній ментальній ідентичності, ще з часів панування прадавніх германських племен та й дотепер спостерігається водночас і тяжіння до колективізму, як необхідної передумови утримання суспільного порядку, а саме – через утворення різноманітних угруповань та участь в їхній діяльності. Найпопулярнішою з них є Gesellschaft (товариство), Gewerkschaft (профспілка), Bürgerinziative (громадянська ініціатива), Verein (товариство), Bund, Bündnis, Verband (союз) та ін. Переважна більшість німців є членами того чи іншого об'єднання. Також на державному рівні розгорнуто спеціальну кампанію, яка має на меті допомагати громадянам (та стимулювати їх) анонімно повідомляти про підозрілі дії та правопорушення, скоєнні сусідами або іншими сторонніми особами. Це ілюструє бажання німців буквально втілити в своє повсякденне життя концепт Ordnung. Таким чином, на сторожі порядку в

¹ Див. : [1, с. 606].

² Див. : [4, с. 137].

Німеччині стоять не тільки самі люди, але й безліч державних та приватних установ, покликаних упорядковувати буття окремих громадян та громадських організацій. В підручнику «Міжкультурна комунікація» автори пишуть: «...територія Німеччини не така вже й широка і протяжна, але на всьому її просторі помітна упорядкованість, лад»¹.

Відомий німецький письменник ХХ-го ст. Х. Белль в своїй новелі «Моє сумне обличчя» сатирично зображує досить курйозний епізод. Поліція затримує на вулиці людину та засуджує її до десяти років ув'язнення за порушення порядку, яке полягало в сумному виразі її обличчя. З'ясовується, що це не відповідає новоспеченому закону, який проголошував, що всі обов'язково мають виглядати щасливими й веселими. В оповіданні розгортається наступний діалог²:

– За що ж все таки? – ще раз запитав я.

– Є закон, згідно з яким всі зобов'язані бути щасливими.

– Я щасливий! – вигукнув я.

– А ваше сумне обличчя... – Він похитав головою.

– Але це новий закон, – сказав я.

– Йому вже тридцять шість годин, і ви добре знаєте, що кожен закон набирає чинності через двадцять чотири години. Після його офіційного опублікування.

– Але я не знаю цього.

– Це не захищає від покарання.

Абсурдність та гротескність цієї історії доповнюється ще й тим фактом, що ту ж саму особу було раніше заарештовано та засуджено до п'яти років ув'язнення з іншої причини – на той час вийшов протилежний наказ, який забороняв всім прилюдно радіти, а вона порушила порядок, тому що виглядала щасливою. Зла іронія новели саме в тому, що людина ніяк не могла прилаштуватися до змін смислового наповнення змісту концепту *Ordnung*.

Не випадково вигадані історії, описані в літературі, часто є прототипами подій з життя реальних людей. На доказ цього наведемо приклад з біографії видатної особистості в галузі німецької музики, а саме Л. Бетховена. Цей курйозний випадок трапився з Л. Бетховеном в 1821 або 1822 році, коли він, на той час – вже автор 8-ми симфоній та безлічі відомих музичних творів найрізноманітніших жанрів, подорожував з Бадена до Вінер-Нойштадта і раптово заблукав. Через те, що чоловік був неохайно одягнений в старий сюртук і не мав на голові капелюха, а також

¹Див. : [5, с. 109].

²Див. : [8, s. 83].

здавався розгубленим, люди викликали поліцію. Л. Бетховена заарештували й звинуватили в бродяжництві. Ніхто не хотів йому вірити. Коли композитор почав стверджувати: «Я – Бетховен!», він отримав відповідь: «Як би не так! Ти волоцюга, так Бетховен не виглядає»¹.

Іронічний зміст цих двох випадків, літературного та реального, слугує одночасно і попередженням про те, що безрозсудливе слідування букві закону, коли Ordnung, втілений у крайнощах законослухняності та дисциплінованості, підноситься до абсолюту і починає превалювати над здоровим глуздом, може призвести до такого прикрого фарсу, про який ми дізнаємося через сторіччя, а іноді й до життєвої драми. Б. Шоу писав про цю схильність німців йти до кінця в будь-яких своїх переконаннях: «німці мають велику гідність, але в них є і небезпечна слабкість – одержимість будь-яку хорошу справу доводити до крайності, так що добро перетворюється на зло»².

Таким чином прагнення до абсолютного втілення у життя стереотипного концепту Ordnung зазіхає на те, щоб повністю регламентувати життя німців, як на державному, так і на побутовому рівні. Держава для німця є його великим домом, так би мовити, макродомом, який треба оберігати від хаотичних дій окремих особистостей, та в якому має панувати безперечний Ordnung. Тому все ретельно упорядковується, як при виконанні службових обов'язків, перед очима зовнішніх спостерігачів, так і за стінами власної домівки. Добрим прикладом того, як німці стоять на варті порядку в своєму приватному просторі, є опис організації домашньої бібліотеки одного з героїв роману Е. Шміттер: «Він впорядкував літературу за мовами, а потім за епохами, він навіть має картотеку. Звичайно, сьогодні завдяки комп'ютеру це не є проблемою, але він почав це робити ще студентом, він показав мені старі карточки... це досить зворушливо»³.

Така пристрасть до структурування дрібниць, скрупульозне ставлення до дотримання порядку та прагнення упорядковувати все, що тільки трапляється на очі, має, як ми вже писали, і зворотній бік. Через подібну акуратність та педантичність у другорядних питаннях існує ризик упустити щось першочергово важливе. Коли увага людини прискіпливо чіпляється за форму, намагаючись її невпинно та безкінечно впорядковувати та удосконалювати, вона може так і не досягнути суті самої справи, просто не встигнути розібратися в головному.

¹ Див. : [14, s. 351].

² Див. : [6].

³ Див. : [12, s. 69].

В передвиборчих перегонах це може бути ефективно використано політиками, які, маніпулюючи обіцянками щодо впорядкування другорядних за важливістю питань, вправно відволікають увагу електорату від дійсно важливих проблем. Наочний приклад дає нам цитата з роману «Коло» німецького письменника Д. Шванітца: «Люди не хочуть складних проблем, які їх мучать. Ні, вони люблять прості речі, спрощені альтернативи. <...> Правопис для народу від педантів до невротиків нав'язливих станів має велике значення»¹.

Отже, концептуальна лінгвокультурна домінанта Ordnung на свій лад стереотипізує зміст ментальної ідентичності німців, і таким чином впливає на їх вибір та поведінку. Особливо якщо не вибудована ієрархія цінностей, і першочергово важливим для впорядкування здається абсолютно все, що оточує людину. Тому, стаючи головним життєвим імперативом як окремої особистості, так і цілої етнолінгвоспільноти, Ordnung може одночасно і допомагати, і заважати в облаштуванні як приватного, так і національного буття.

В. Г. Зусман узагальнює: «Ментальність німців, розглянута з точки зору концепту (константи) «німецький/німецьке», виглядає наступним чином: «німецьке» (Deutsch) є упорядковане, чітке, підлегле перекладу, пряме, ясне (deutlich). Історія німецької культури та німецької ментальності буде прагнути реалізувати і зворотній хід: «ясне, відкрите, упорядковане, пряме» – означає «німецьке»². Тому не дарма назва нації Deutschland та назва мови Deutsch є настільки співзвучними до слова deutlich.

1. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / Пер. с англ. А. Д. Шмелева, под ред. Т. В. Булыгиной. – Москва: Языки русской культуры, 1999. – С. 606.
2. Доброчеев О. В. Русский хаос – тот же немецкий порядок, но только для очень большой страны / О. В. Доброчеев // Философия хозяйства. – 2009. – № 6 (66). – С. 52–63.
3. Зусман В. Г. Немецкое // Межкультурная коммуникация: учебное пособие. – Нижний Новгород: Деком, 2001. – С. 184–197.
4. Медведева Т. С. Ключевые концепты немецкой лингвокультуры: монография / Т. С. Медведева, М. В. Опарин, Д. И. Медведева; под ред. Т. И. Зелениной. – Ижевск: Удмуртский университет, 2011. – 160 с.
5. Межкультурная коммуникация: учебное пособие. – Нижний Новгород: Деком, 2001. – 313 с.
6. Павловская А. Особенности национального характера, или зачем немцы моют улицы с мылом / Анна Павловская // Вокруг Света. – 2003 – № 10. [Электронный

¹Див. : [13, s. 23].

²Див. : [3, с. 185].

- ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vokrug-svet.ru/vs/article/587/> (Дата обращения 8.12.2015) название с экрана.
7. Приходько А. Н. Концепт *ORDNUNG* как мерная единица немецкого этнического менталитета (лингвокультурный аспект) // *Vita in lingua: к юбилею профессора С. Г. Воркачевы / отв. ред. В. И. Карасик.* – Краснодар: Амрум, 2007. – С. 158–171.
 8. Böll H. *Mein trauriges Gesicht. Erzählungen* / H. Böll. – Moskau: Raduga Verlag, 2001. – 276 S.
 9. Nünning A. *Der Deutscheansich: einem Phantom auf der Spur* / Ansgar Nünning, Vera Nünning. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1994. – 255 s.
 10. Nuss B. *Das Faust Syndrom. Ein Versuch über die Mentalität der Deutschen* / Bernard Nuss. – Bonn, Berlin: Bouvier Verlag, 1992. – 213 s.
 11. Pross H. *Was ist heute deutsch? Wertorientierungen in der Bundesrepublik* / H. Pross. – Reinbek: Rowohlt Verlag, 1982. – 158 s.
 12. Schmitter E. *Leichte Verfehlungen* / Elke Schmitter. – Berlin: Berlin Verlag, 2002. – 310 s.
 13. Schwanitz D. *Der Zirkel* / D. Schwanitz. – München: Goldmann Verlag, 2000. – 446 s.
 14. Thomas-San-Galli W. A. *Ludwig van Beethoven* / W. A. Thomas-San-Galli. – Berlin: Europäischer Literaturverlag, 2014. – 540 s.

Лисенко Любов. Концепт *Ordnung* як домінанта ідентичності німецькомовної етнолінгвоспільноти. Описано стереотипний лінгвокультурний концепт *Ordnung*, який очолив концептосферу культурного поля німецької етнолінгвоспільноти, і тим самим став лейтмотивом й мірилом всіх речей в ментальній ідентичності типових німців. На підтвердження домінуючої ролі концепту *Ordnung* в німецькій культурі наведено та проаналізовано історичні, літературні, музичні та біографічні приклади.

Ключові слова: німецька культура, стереотипний лінгвокультурний концепт *Ordnung*, концепт *Sicherheit*, ментальна ідентичність, німецька музична мова.

Лысенко Любовь. Концепт *Ordnung* как доминанта идентичности немецкоязычного этно-лингво сообщества. Описано стереотипный лингвокультурный концепт *Ordnung*, который возглавил концептосферу культурного поля немецкого этно-лингво сообщества, и таким образом стал лейтмотивом и мерилем всех вещей в ментальной идентичности типичных немцев. В подтверждение доминирующей роли концепта *Ordnung* в немецкой культуре приведены и проанализированы исторические, литературные, музыкальные и биографические примеры.

Ключевые слова: немецкая культура, стереотипный лингвокультурный концепт *Ordnung*, концепт *Sicherheit*, ментальная идентичность, немецкий музыкальный язык.

Lysenko Lubov. Concept Ordnung as a dominant in the identity of Germans. The article describes the stereotypical linguacultural concept Ordnung, which heads the conceptual sphere of German mental field, and thus became a leitmotif and the measure of all things in the mental identity of typical Germans. In support of the dominant role of the concept Ordnung in the German culture were analyzed the historical, literary, musical and biographical examples.

Key words: German culture, the stereotypical linguacultural concept Ordnung, concept Sicherheit, mental identity, German musical language.

Леся Герасименко

РИТМОІНТОНАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ШЕВЧЕНКОВОЇ ПОЕЗІЇ ЯК ЧИННИК ТЕКСТО-МУЗИЧНОЇ ФОРМИ «ДАВИДОВОГО ПСАЛМА» М. ЛИСЕНКА

Звернувшись наприкінці життя¹ до переспіву 43-го псалма Т. Г. Шевченка, М. В. Лисенко стає першовідкривачем поетичного циклу «Давидові псалми» у музиці. Свій задум композитор втілює у жанрі хорової поеми для чоловічого хору із фортепіанним супроводом².

У переспіві Шевченка виділяються три основних змістовно-композиційних розділи: перші 13 рядків описують колишню славу України за часів козаччини, 13 – 30 рядки – її сучасне жалюгідне становище, а останні 12 рядків сприймаються як палка молитва до Бога. Отже, в інтерпретації поета біблійний псалом набуває рис своєрідного порівняльного міркування, у якому славне минуле співставлене із сумною сучасністю.

У композиції Лисенкового твору чітко окреслені 5 контрастуючих між собою частин, з тенденцією до загальної тричастинності, зумовленої поетичним текстом. Яскрава відмінність розділів майже за усіма головними музичними параметрами (ладотональність, тематизм, фактура, метроритм тощо), підсилена багаточастинною контрастно-складовою формою, викликає резонне питання щодо об'єднуючого засобу твору. Оскільки для його тексто-музичної складової суттєвим є майже «буквальне» наслідування ритмоінтонаційних структур вірша, висловимо припущення, що стабілізуючим чинником музичної композиції «Давидового псалма» Лисенка виступає саме так звана

¹ У 1911 році.

² Зауважимо, що саме у творчості М. В. Лисенка жанр хорової поеми набуває яскраво національних рис.